

Hur man inte kan mäta välmåga

I uppsatsen "Om välfärdspolitikens målsättning" (Filosofisk tidskrift nr 3 1982) har Lars Bergström försökt visa att det, åtminstone i princip, är möjligt att mäta individers välbefinnande och sedan jämföra graden av välbefinnande hos olika individer på ett sådant sätt att en hedonistisk kalkyl av klassiskt utilitaristiskt snitt är, åtminstone i princip, möjlig. Här skall jag bara diskutera några av de viktigaste punkterna i hans argumentering. En viktig punkt som jag här inte skall fördjupa mig i är frågan om vilka bitar av kalkylen som är empiriska och vilka som är moraliska. Jag skall i stort sett resonera som om det vore klart att Bergström menade att ett påstående om att en viss (individuell eller total) nytta är av en viss (relativ eller absolut) storlek alltid är ett empiriskt påstående, om vilket man kan vara överens oavsett vilka moraliska ståndpunkter man intar. Det är nu inte alls klart att Bergström menar det. Han tycks vilja anföra moraliska skäl för antagandet att min minsta tänkbara välmågeförändring är lika stor som din. Å andra sidan tycks han också vilja hävda att den utilitaristiska tesen att en handling är rätt när den maximerar den totala nyttan, är ett empiriskt riktighetskriterium (eller åtminstone kan bli, med lämplig precisering) och det kan ju tyckas innebära att ett påstående om att en viss handling maximerar den totala nyttan skulle vara ett empiriskt påstående, trots att det antas förutsätta jämförelser av ovan nämnda typ. Jag skall alltså här, med något undantag, ensidigt betrakta nyttopåståenden som empiriska påståenden trots att Bergströms text ofta lämnar den andra tolkningsmöjligheten öppen. Jag tror knappast att denna fundamentala oklarhet spelar någon roll för de resonemang jag diskuterar. (Däremot torde den inte vara utan vikt för Bergströms behandling av Ofstads subtila kritik av utilitarismen, som jag här lämnar därhän.) För att markera min tolkning skall jag använda en terminologi som i viss mån avviker från Bergströms. När vi säger att något har en viss nytta tycks vi i vardagsspråket ge vid handen att det är på något sätt värdefullt. Jag skall därför i stället tala om "nöje" (pleasure) så länge vi talar om själva kalkylen. Den hedonistiska identifieringen av nytta med nöje är ett moraliskt ställningstagande. Beräkningen av ett visst nöjes storlek är, enligt det synsätt jag här i första hand skall anlägga, inte ett moraliskt ställningstagande.

1

Ett nöje är en tid av välbefinnande över en viss nivå. Hur stort nöjet är, det beror dels på hur långvarigt, dels på hur intensivt det är. Intensiteten i nöjet är mitt välbefinnande, min välmåga; min välmåga är större än din om jag mår bättre än du, jag mår bättre nu än nyss om min välmåga har stigit. Nöjen kan vara kausalt knutna till händelser eller handlingar, vi kan t ex tala om mitt nöje av att ta mig en sup nu — hur stort det nöjet skulle vara beror på hur länge, och hur mycket, jag skulle må bättre om jag toge mig en sup nu än om jag inte gjorde det. Om välbefinnandet är konstant så ökar nöjets storlek med utsträckningen i tiden, om tiden är konstant så ökar storleken med graden av välbefinnande.

Så långt torde alla kunna vara överens i nöjesfilosofin. Men man har ibland också tänkt sig ett mycket mer precist samband mellan nöjets två dimensioner. Ett sådant antagande finns hos Bergström. Han antar nämligen följande (och nu tar jag hans antaganden i en annan ordning och formulering än han, men hoppar liksom han över en del regularitetsantaganden av mer perifert intresse):

Om du vid en tidpunkt vilken som helst, säg t_i , mår bättre än vid en annan tidpunkt t_j , och vid t_j bättre än vid t_k , så finns det ett unikt rationellt tal, m/n , sådant att du är indifferent mellan å ena sidan n tidpunkter på samma nivå av välmåga som t_i , följda av m tidpunkter på samma nivå som t_k , och å andra sidan $m+n$ tidpunkter på samma nivå som t_j . Att det alltid finns ett sådant tal m/n är i princip ett empiriskt antagande. Vi säger sedan definitoriskt att skillnaden mellan t_i och t_j (i fråga om välmåga) då förhåller sig till skillnaden mellan t_j och t_k som m till n och att skillnaden mellan t_i och t_k förhåller sig till skillnaden mellan t_i och t_j som $m+n$ till m etc. (Exempel: Om t_i, t_j, t_k är en serie tidpunkter av fallande välmåga och du är indifferent mellan alternativen "Ett ögonblick på samma nivå som t_i följt av två ögonblick på samma nivå som t_k " och "Tre ögonblick på samma nivå som t_j ", då har din välmåga fallit dubbelt så mycket mellan t_i och t_j som mellan t_j och t_k). Vi kan sedan välja ut en viss tidpunkt, säg t_0 , som representant för "noll-nivån" och välja en viss tidpunkt, säg t_1 , som "enhetsnivå" och sedan definiera graden av ditt välbefinnande vid t_k som p när du mår åtminstone lika bra vid t_k som vid nollnivån och skillnaden mellan t_0 och t_k är p gånger så stor som skillnaden mellan t_0 och t_1 . Om du mår sämre vid t_k än vid t_0 så definierar vi graden av ditt välbefinnande som $-p$ när skillnaden mellan t_0 och t_k är p gånger så stor som skillnaden mellan t_0 och t_1 . Den indifferens vi talar om i denna definition av måttet är av ett alldeles speciellt slag, den är nämligen indifferens, frånvaro av preferens, med avseende på upplevelser för deras egen skull, utan hänsyn till deras eventuella relationer till yttervärlden eller till senare tidpunkter.

Denna första del av Bergströms lära om välmågan skall jag referera som "blandningsteorin". Den är – och jag har tagit mig friheten att formulera den på ett sätt som framhäver detta – i ett väsentligt avseende av samma slag som den vanligaste av våra moderna nyttomätningsteorier, nämligen von Neumann & Morgensterns. Där förutsätts en preferensordning över alternativ som är sannolikhetsblandningar; alternativerna är av typen " m procents chans till a och $100-m$ procents chans till b ". Alternativerna i Bergströms teori är en motsvarande sorts "tidsblandningar", de är av typen " m procent av tiden på nivå a och $100-m$ procent av tiden på nivå b ". Bergström formulerar visserligen inte alternativerna så, utan i termer av antal tidpunkter. Men det väsentliga villkoret som en tidrymd skall uppfylla för att vara en tidpunkt i detta sammanhang är att välmågan är konstant och det framgår att Bergström förutsätter – vilket jag har bakat in i min framställning av blandningsteorin – att valet av tidsenhet är likgiltigt, därför att preferenserna antas vara tidsberoende på följande sätt: Om du t ex föredrar en tidpunkt på nivå a följt av en tidpunkt på nivå c framför två tidpunkter på nivå b , så föredrar du också t ex tio tidpunkter på nivå a , följda av tio tidpunkter på nivå c framför tjugo tidpunkter på nivå b . Det är *proportionerna* som är det väsentliga.

Något argument för detta tidsberoende ger Bergström inte, och det förefaller väl som om de antagna preferensernas speciella karaktär snarast skulle tala mot ett sådant. Jämför t ex med någon som, när han betraktar bara en timme i taget, alltid föredrar bara solsken framför femtio minuter solsken och tio minuter regn (om det regn som småningom behövs kommer tio minuter senare gör ingen skada) men när han betraktar en tidrymd på sex månader ingalunda föredrar bara solsken framför fem månader solsken och en månad regn. Däri ligger inget irrationellt, och det är just på grund av det korta perspektivets uttryckliga avskärmning till en viss tid utan referens till tiden före eller efter. Och det är just en avskärmning av den typen som, bland annat, skall karakterisera de i nöjeskalkylen aktuella preferenserna. En upplevelse som är utsträckt i tiden har egenskaper som inte är reducerbara till av andra delar oberoende egenskaper hos dess tidsliga delar (enklaste exemplet är väl tidsföljden mellan delarna) och tidsberoendet hos preferenserna måste innebära att värderingen av upplevelserna inte får grunda sig på sådana egenskaper. Varför inte? Ja ett svar vore att det subjektiva egenvärdet hos upplevelsen är summan av värdet hos de tidsliga delarna av upplevelsen, men det är ett i detta sammanhang dåligt svar, för det det är just i den sortens påståenden som teorin småningom skall mynna ut.

Bergströms tidsblandningar och preferenser över dem är alltså problematiska på ett helt annat sätt än blandningarna hos von Neumann och Morgenstern. Värre är att han inte nöjer sig med teorin sådan som vi

hittills refererat den. Gjorde han det skulle han acceptera att han, i bästa fall, om antagandena vore riktiga, skulle ha ett individuellt välmågemått på intervallskala, där utagor om kvoter mellan *skillnader* i välmåga är empiriskt meningsfulla (så t ex ”min välmåga sjönk tre gånger så mycket från i förrgår till i går som från i går till i dag”) medan utsagor om kvoter mellan *nivåer* av välmåga (t ex ”jag mår dubbelt så bra i dag som i går”) inte har någon mening alls förrän vi valt noll-nivå, och då kommer att få en innebörd som avspeglar detta godtyckliga val, inte någon egenskap hos välmågan. Men Bergström vill kunna mäta välmåga på kvotskala, han vill ha ett mått som gör det empiriskt meningsfullt att säga sådant som att en individ vid ett visst tillfälle mår dubbelt så bra som vid ett annat. Detta önskemål beror i sin tur på att han vill kunna definiera ett individuellt nöjes storlek som tiden gånger intensiteten när intensiteten är konstant och för övrigt som summan av de tidsliga delarnas storlek. Om vi i den definitionen förutsätter bara ett intervallmått på intensiteten blir frågan om ett visst nöje är större än ett annat beroende på vilken noll-nivå vi finner för gott att välja.

Och Bergström menar nu att blandningsteorin faktiskt också ger honom ett kvotmått, helt enkelt därför att den nivå han väljer som noll-nivå, nämligen den där du befinner dig när du är medvetslös, är unik och inte godtyckligt vald och det definierade måttet därför är obestämt bara till enheten och följaktligen ett kvotmått.

Den antagna noll-nivån är kanske naturlig och unik på något, möjligen flera, sätt. Men inte unik i den här relevanta meningen. För att se det kan man jämföra med Robert McNaughtons teori, som innehåller samma antaganden om speciella preferenser som Bergströms, men därutöver också ett villkor på noll-nivån som säger att du är indifferent mellan å ena sidan en viss tidrymd på en viss nivå och å andra sidan en lika lång tidrymd på samma nivå *följd av en godtyckligt lång tidrymd på noll-nivån*. Det är klart att detta villkor gör noll-nivån unik, givet de andra villkoren så kan högst en nivå uppfylla det, och noll-nivån blir en noll-nivå i den rimliga meningen att en tidrymd på den nivån gör varken till eller från. Vidare, och inte minst viktigt, blir påståendet att din grad av välmåga när du är medvetslös är lika med noll ett empiriskt påstående och inte en definitorisk sanning.

Det är också klart att antagandet att det finns någon noll-nivå i McNaughtons mening är svårt att svälja. Främst därför att antagandet, till skillnad från den blandningsteori vi hittills diskuterat, förutsätter grundläggande jämförelser mellan *olika långa* nöjen. Man kan alltså inte längre betrakta de hypotetiska valen som val mellan olika sätt att tillbringa en given tidrymd, och då blir det genast ännu mycket svårare att förstå preferensernas innebörd. Om jag föredrar en dag i Lund framför tio i

Stockholm eller inte, det beror väl på var jag räknar med att tillbringa de andra nio dagarna ifall jag nu åker till Lund, skulle man väl primärt säga. Och om någon propsar på att jag skall göra en jämförelse i alla fall, utan någon sådan förutsättning, har jag svårt att se att jag skulle kunna bära mig åt på något annat sätt än börja räkna efter *hur mycket* (i någon mening) jag fick ut av en dag i Lund etc, och det är väl inte så lyckat ifall vi fortfarande, som Bergström, vill förklara kvantifieringen i termer av preferenser. Och även om vi kan göra klart för oss en begriplig mening i jämförelser mellan olika långa nöjen, så är det fortfarande inte klart att jag i någon rimlig mening är, eller bör vara, indifferent mellan ett ögonblick av välbefinnande och ett ögonblick av samma välbefinnande följt av ett ögonblick av medvetstlöshet.

Men McNaughtons starka antagande finns alltså inte hos Bergström. Hos Bergström finns överhuvud ingenting alls bland de villkor på preferensrelationen som definierar måttet, som hindrar att vilken som helst nivå väljs till noll-nivå. Att din grad av välbefinnande när du är medvetstlös är lika med noll, är i Bergströms teori en definitorisk sanning. Att den nivån förefaller honom som en naturlig noll-nivå gör inte måttet till ett kvotmått, lika litet som man kan förvandla ett temperaturmått på intervallskala till ett kvotmått bara genom att välja den absoluta nollpunkten som noll-nivå. Att det nog kan finnas goda argument för att säga att den absoluta nollpunkten är den naturliga noll-nivån hjälper inte.

Bergström vill ur sin teori få ut detsamma som McNaughton ur sin, men till skillnad från denne är han inte beredd att stoppa in vad som behövs för att åstadkomma det önskade resultatet.

2

Bergström menar alltså, låt vara på felaktiga grunder, att individuell välmåga kan mätas på kvotskala, där då endast valet av enhet är godtyckligt. För att göra interpersonella jämförelser är vad som behövs då en gemensam enhet. Om min välmåga är m enheter och din välmåga är m enheter skall din och min välmåga i någon rimlig mening vara lika stora. Bergström menar nu att en sådan enhet finns. Vi kan nämligen mäta individuellt välbefinnande i enheten *jnd*, "just noticeable difference", "minsta märkbara skillnad". (Till skillnad från Bergström skall jag tillåta mig använda den gängse jargongen på området, det förenklar framställningen.) Bergström menar att det är rimligt att anta att min välmåge-*jnd* – den minsta förändring i välmåga som jag kan uppfatta – är lika stor som din *jnd* åtminstone i den meningen att de väger moraliskt lika tungt: en

jnd:s förbättring för mig är precis lika värdefull som en *jnd*:s förbättring för dig. Möjligen vill han också hävda en starkare tes, som säger att min *jnd* är lika stor som din också i en av moraliska värderingar oberoende mening. De invändningar och argument han diskuterar är väsentligen av moralisk karaktär, dvs de rör den svagare tesen. En huvudpunkt är att tesen skulle vara i linje med den typiskt utilitaristiska principen att märkbara, och endast märkbara, skillnader är moraliskt relevanta. Det är ett något egendomligt argument, eftersom den princip han hänvisar till som typiskt utilitaristisk ju är oförenlig med den s k Paretoprincipen ("om x är bättre än y för någon, och det inte finns någon för vilken x är sämre än y , så är x bättre än y ") som ofta betraktas som en mycket fundamental bit av utilitarismen. (För att inse oförenligheten: Anta att de enda märkbara skillnaderna mellan x , y och z innebär att x är bättre än y för personen a , y bättre än z för personen b och z bättre än x för personen c .) Det förefaller dock vara av begränsat intresse att diskutera tesen att din välmåge-*jnd* väger lika tungt som min, när det inte tycks finnas några bra skäl att anta att vare sig du eller jag har någon sådan *jnd*.

Talet om *jnd* härstammar från psykofysiken. Man var intresserad av förhållandet mellan objektiva förändringar av stimuli och den subjektiva uppfattningen av dem, t ex hur förändringar av objektiv ljudstyrka förhåller sig till förändringar av subjektiv ljudstyrka eller objektiv tonhöjd till subjektiv tonhöjd. Man tänkte sig då att man skulle kunna mäta den subjektiva sidan, upplevelsen, i just noticeable differences och man antog att skillnaden mellan två stimuli var en *jnd* om varje minskning av den objektiva skillnaden mellan dem skulle leda till att de uppfattades som lika stora (i avseendet i fråga). Skillnaden mellan två stimuli kunde vara större än noll men mindre än en *jnd* och det betydde då att det fanns en objektiv skillnad mellan dem som var för liten för att uppfattas.

Somliga har väl ibland tänkt sig att välbefinnande kan ses som vårt uppfattande av någon objektivt varierande storhet på ett sätt som i detta sammanhang skulle vara parallellt med att se på subjektiv vikt som en uppskattning av objektiv vikt. Ur mätningssynpunkt vore kanske ett sådant antagande tilltalande. Om vi t ex kunde identifiera den objektiva välmågan med strömstyrkan på någon viss punkt i hjärnan skulle kanske många svårigheter med den subjektiva välmågan helt enkelt reduceras till vår ofullkomlighet som ampèremetrar. Men för Bergström är ett sådant betraktelsesätt främmande, han tycks mena att välmågan skall kunna beskrivas helt i subjektiva termer, utan referens till annat än hur det känns.

Tanken att man meningsfullt kan tala om minsta märkbara skillnader i subjektiva storheter utan att på det klassiska psykofysiska sättet uppfatta dem som uppfattningar av objektiva storheter är inte utan problem. Vi får

då inte använda antaganden om objektiva skillnader i vår förklaring. Men att tala om minsta märkbara skillnader ger ju vid handen att det finns skillnader som är ännu mindre och inte märks. Om det bara är fråga om subjektiva skillnader, hur skall då existensen av sådana mindre än märkbara skillnader förstås? Är inte subjektiva skillnader så att säga per definition skillnader som känns, som märks? Vad innebär det nu att säga att avståndet mellan två stimuli är en *jnd*? Och vad innebär det att säga att skillnaden mellan två stimuli är större än noll men mindre än en *jnd*?

Dessa frågor kan dock hjälpligt besvaras i termer av strukturen hos den ordningsrelation det är fråga om, i detta fall alltså i termer av egenskaper hos relationen "mår (märkbart) bättre än" och den därmed sammanhängande "mår lika bra som" (definierad som "mår varken (märkbart) bättre eller (märkbart) sämre än"). Bland de villkor som dessa relationer måste uppfylla för att *jnd*-talet om välmåga skall bli meningsfullt skall vi ta upp två:

För det första får relationen "mår lika bra som" inte vara transitiv. Det måste finnas (åtminstone möjliga) fall där du vid t_1 mår lika bra som vid t_2 och vid t_2 lika bra som vid t_3 , men bättre vid t_1 än vid t_3 . Det är nämligen just existensen av en sådan möjlig t_2 mellan t_1 och t_3 som skall vara innebörden i påståendet att du vid t_1 mår minst en, men mindre än två, *jnd* bättre än vid t_3 .

För det andra måste relationen "mår bättre än" vara en semi-ordning, vilket bl a innebär att om du mår bättre vid t_1 än vid t_2 och bättre vid t_2 än vid t_3 , så finns det ingen tidpunkt t_4 sådan att du vid t_4 både mår lika bra som vid t_1 och lika bra som vid t_3 . Detta villkor är lätt att förstå: För att du vid t_1 skall må märkbart bättre än vid t_2 måste skillnaden vara minst en *jnd*, för att du vid t_2 skall må bättre än vid t_3 måste skillnaden vara minst en *jnd*, alltså skillnaden mellan t_1 och t_3 vara minst två *jnd*, alltså kan det inte finnas någon t_4 sådan att skillnaden mellan t_1 och t_4 är mindre än en *jnd* samtidigt som skillnaden mellan t_3 och t_4 också är mindre än en *jnd*.

Med andra ord förutsätter *jnd*-teorin genom det första strukturvillkoret att det finns ettstegsfall av icke-transitivitet hos "lika bra som" (fall där x är lika med y och lika med z trots att det finns ett märkbart steg från y till z). Men den utesluter genom det andra strukturvillkoret att det finns tvåstegsfall (fall där x är lika med y och lika med z trots att det finns två märkbara steg från y till z).

Nu förefaller det emellertid som om det skulle finnas sådana fall ändå.

Tänk dig först tex en euforisk stund i trädgården, med "en smörgås, pluntan och pipan. Det är natt men så lugnt att ljuset brinner utan att fladdra och sprider ett återsken . . ." etc. Tänk dig nu två successiva förändringar som innebär små förbättringar av ditt välbefinnande, tex så att du makar dig lite bättre tillrätta i stolen och tar ett skönare grepp om

pipan. Låt oss referera till detta som "trädgårdssekvensen", som alltså består av tre moment där du i det andra mår en anings aning bättre än i detta första och i det tredje en anings aning bättre än i det andra. För att det andra strukturvillkoret skall vara uppfyllt får det nu inte finnas någon situation som är sådan att du i den mår varken bättre eller sämre än i första momentet och varken bättre eller sämre än i tredje momentet. Och det förefaller inte alls svårt att föreställa sig en sådan situation. Har du smak för sådant, eller åtminstone så mycket fantasi att du kan föreställa dig att du har smak för sådant, kan du t ex tänka dig att du hänger i knäveckan i en jolle under kryss i tio, tolv meters vind och mår lika bra som i trädgården. Visserligen "på ett helt annat sätt", men i alla fall varken bättre eller sämre än i det första momentet av trädgårdssekvensen och varken bättre eller sämre än i det tredje.

För att försvara *jnd*-teorin mot den här sortens exempel måste man hävda att här finns på något sätt en märkbar skillnad i alla fall, trots att den inte är omedelbart tydlig. Man kan försöka hävda, kanske, att svårigheten att uppfatta skillnaden här beror på svårigheten att på en gång betrakta båda upplevelserna. Om vi kunde ha upplevelserna mer samtidigt presenta skulle vi se en skillnad, kunde man säga. Och mot detta är väl svårt att finna något konklusivt motargument. Men det bör noteras att om man vill försvara *jnd*-teorin på detta sätt i fråga om det andra strukturvillkoret, så bäddar man i stället för angepp i fråga om det första strukturvillkoret: Om vi ena gången accepterar påståendet att vi *skulle* se en skillnad om vi *kunde* (vilket vi inte kan) ha upplevelserna mer samtidigt presenta för oss, varför skulle vi då inte acceptera det påståendet också den andra gången, när det inte gäller de exempel som *jnd*-teorin avvisar, utan i stället de exempel som teorin förutsätter? Ett försvar för *jnd*-teorin förutsätter att man kan peka på någon relevant skillnad mellan ettstegsfallen och tvåstegsfallen. Ett försök i den riktningen vore kanske att åberopa själva *jnd*-hypotesen direkt och hävda att den är den bästa tillgängliga hypotesen – den förklarar åtminstone ettstegsfallen; att den samtidigt reser krav på en bortförklaring av tvåstegsfallen, det är ett pris vi får betala. Det är bara det att *jnd*-hypotesen helt klart inte är den bästa tillgängliga här. En bättre hypotes är utan tvivel den att *hur små skillnader vi är i stånd att uppfatta, det varierar från den ena jämförelsen till den andra*. Den hypotesen är förenlig med både ett- och tvåstegsfallen av icke-transitivitet hos relationen "mår lika bra som". Enligt den hypotesen är det så att du *inom* trädgårdssekvensen kan uppfatta skillnader i din välmåga som är mycket mindre än dem du kan uppfatta när du jämför situationen i trädgården med den i jollen. Det finns inte någon bestämd storlek på skillnader som är sådan att så stora skillnader ser vi, men mindre ser vi inte.

Bergströms lära om välmågan består alltså av två olika delar, blandningsteorin och *jnd*-teorin, som var för sig inte är så bra. Noga taget är de också inbördes oförenliga. För om den aktuella preferensrelationen, så som *jnd*-teorin säger, inte är en svag ordning utan bara en semi-ordning, så finns det förstas inte, så som blandningsteorin säger, *en* unik blandning av två givna nivåer som är lika bra som en given nivå mellan dem, utan det finns en mängd olika sådana blandningar.

Denna detalj är visserligen reparabel. Man kan ganska lätt göra om blandningsteorin så att den inte förutsätter en svag ordning utan bara en semi-ordning. Den väsentliga skillnaden blir att det definierade måttet blir lite obestämt. Men det finns en annan spänning mellan de båda teorierna som kanske är allvarligare, och som skulle bestå även om vi kunde bortse från alla invändningar vi tidigare här har diskuterat och även om teoriernas empiriska antaganden var för sig vore riktiga.

I Bergströms framställning kommer blandningsteorin först. Den ger, säger han, en viss teoretisk förståelse av det klassiska nyttobegreppet, vilket kanske kan fattas så att den ger en mening åt numeriska påståenden om individers välmåga. Sådana påståenden säger enligt blandningsteorin något om hur en särskild sorts preferenser, som individen har, är strukturerade. Sedan tar Bergström till *jnd*-teorin för att få en lämplig måttenhet. Men vad han inför förefaller ju vara en hel konkurrerande teori om de numeriska välmågepåståendenas innebörd, en teori enligt vilken sådana påståenden i stället säger något om hur många steg individen kan urskilja mellan olika nivåer av välbefinnande.

Det är inte lätt att se vad Bergström skall ha blandningsteorin till om han verkligen tror på *jnd*-teorin. Om *jnd*-antagandena vore riktiga skulle de ge ett mått på välmåga i intervallskala. Enligt Bergströms sätt att se skulle det fortfarande finnas en given nollpunkt, alldeles oberoende av blandningsteorin, och därför skulle det, enligt samma sätt att resonera, också finnas ett kvotmått på välbefinnande, helt oberoende av blandningsteorin. Och på köpet skulle vi ha en enhet som lämpade sig för interpersonella jämförelser. Vad skulle vi då med blandningsteorin till?

Ser vi de två teorierna som konkurrerande teorier om numeriska välmågepåståendens mening *kan* man inte heller rimligen samtidigt omfatta båda. Man kan inte på en gång definiera de numeriska påståendenas innebörd med hjälp av blandningsteorin och med hjälp av *jnd*-teorin. Det kan inte rimligen vara definatoriskt sant att nivån *b* ligger mitt emellan nivå *a* och nivå *c* om och endast om du är indifferent mellan alternativet "halva tiden på nivå *a* och halva tiden på nivå *c*" och alternativet "hela tiden på nivå *b*" och samtidigt vara definatoriskt sant att nivån *b* ligger mitt

emellan nivå *a* och nivå *c* om och endast om du kan urskilja lika många möjliga steg mellan *a* och *b* som mellan *b* och *c*. Däremot kan vi ju låta den ena ekvivalensen vara definatoriskt sann och anta den andra som en empirisk hypotes. I den meningen kan det kanske sägas vara möjligt att på en gång omfatta både blandningsteorin och *jnd*-teorin, och det är kanske så som Bergström skall förstås. Men märk att den resulterande empiriska hypotesen, förutom att synbarligen sakna betydelse i den hedonistiska kalkylen, också förefaller i sig föga plausibel. Den innebär ju, kort sagt, att vi alltid skulle få samma resultat om vi mätte enligt blandningsteorin som om vi mätte enligt *jnd*-teorin. För den tron är det svårt att se någon annan grund än hoppet.

Litteratur

Robert McNaughton: "A Metrical Concept of Happiness". *Philosophy and Phenomenological Research* 1953.